

DÜNYA DİNLERİNDE AHLAK*

Morality in World Religions

“Dünya Dinlerinde Ahlak”, Mustafa Köylü, Dem Yayınları, İstanbul 2012, 227 s.

Meryem KARATAŞ**

İnsanlık son birkaç yüzyıldır bireysel ve toplumsal anlamda pek çok değişlikle karşı karşıya kalmıştır. Siyasî, ekonomik ve toplumsal anlamda yaşanan değişimler bireylerin hayata bakış açılarını, onlara verilen eğitim şeklini, aile yapısını kısacası çevresindeki pek çok şeyi değiştirmiştir. Bu değişimler içinde birey ve toplumun ahlaka bakış açıları, ahlakî olgunlukları farklılık göstermeye başlamıştır. Hâlbuki dünya nüfusunun önemli bir bölümünün kabul ettiği dinlerin kendi içinde bir ahlak sistemi vardır ve ahlak sisteminin insanoğlunu olumlu yönde etkilemesi gerekir.

Ahlak, bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kurallarının yanı sıra bireyin doğuştan getirdiği gizil güçlerle birlikte toplumda yer alan doğru-yanlış gibi kavramların bir araya gelmesiyle oluşan davranışların tümünü ifade eder.¹ Ayrıca ahlak öznel ve nesnel boyutu olması açısından hem bireyi hem de toplumu ilgilendiren bir özelliğe sahiptir. Bu özellikleriyle bağlantılı olarak tarih içinde ahlakla

* Yazı Gönderilme Tarihi:19.04.2018 / Yazı Kabul Tarihi: 13.07.2018 / Makale Yayın Dönemi: Aralık 2018
İlgili yazı kitap inceleme editörü tarafından değerlendirilmiştir.

** Dr. Öğrencisi, Milli Eğitim Bakanlığı, İzmit, Türkiye/e-posta:karatasmeryem5@gmail.com / ORCID NO:
<https://orcid.org/0000-0002-4845-0225>

¹ TDK, *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Ahlak Eğitimi*, Ankara, MEB Yaynevi, 2013, s. 3.

İlgili farklı teoriler oluşmuştur. Erdem ahlakı, faydacılık, Kantçı ahlak bunlardan bazılarıdır. Teolojik ahlak gruplamalar arasında yer almasa bile birey ve toplum ahlakının şekillenmesinde önemli bir rol oynamış ve oynamaya devam etmektedir.² Akademik çevrede teolojik ahlaktan hareket eden dinlerin, ahlakî yapısını ele alan çok fazla esere rastlanılmamaktadır. Bu açıdan *Dünya Dinlerinde Ahlak* kitabı alana katkı sunmayı amaçlamış görünmektedir.

Dünya Dinlerinde Ahlak kitabının tanıtıma değer bulunmasının nedeni, genellikle ahlakla ilgili akademik çalışmaların ahlak teorileri, ahlak eğitiminin temelleri noktasında yaşanan tartışmalar gibi alanlarda odaklanmasıdır. Bahsi geçen kitap ise; daha somut örneklerden hareket etmiş, pratik alanda tüm dinlerin ahlakî ortaklıkları üzerinde durarak farklılıkların değil, benzerliklerin beslenmesine katkıda bulunmuştur. Bu noktadan hareketle kitabın tanıtılmasıyla, akademik çevreden olsun ya da olmasın alana ilgisi olan bireylerde merak uyandırmak ve ahlakla ilgili zihinsel alt yapının şekillenmesine yardımcı olmak amaçlanmıştır. Ayrıca insanlığın sahip olduğu bazı sorunların çözümüne katkıda bulunmak isteyen bireylerin, aşağı yukarı tüm insanlığı ilgilendiren problemlerin ele alındığı bu kitabın hedef kitesini oluşturduğunu da ifade etmek gerekir.

Sayfa düzeni bir metinde yer alan metinsel ya da görsel öğelerin yerleştirilmesi anlamında kullanılmaktadır. Okuyucuyla kurulacak iletişimi arttıracı bir özelliğe sahip olan kitap düzeniyle ilgili ilk olarak kapak tasarımı üzerinde durulabilir. Kitap kapağı, paperback olarak adlandırılan klasik Amerikan karton kapak olarak tasarlanmıştır. Kitabın kapağında bir yerküre resmi ve alt tarafında Buda heykeli, yahudi bir birey fotoğrafı (muhtemelen ağlama duvarı önünde), Meryem ana ikonu ve Kâbe resmi yer almaktadır. Her dinin kutsalı üzerinden hareket ettiği anlaşılan kitap tasarımı dikkat çekicidir, ancak kitabın içeriğinde ele alınan Hinduizm ve Konfüçyanizm olmak üzere iki dinin de olduğunu hatırlatmak gerekir. Bu iki dine ait kutsalların görsellerinin kapakta yer almasının daha doğru bir seçim olacağı düşünülmektedir. Araştırmanın iç bölümlerinde kullanılan bölüm ve alt başlıkları birbirleriyle tutarlıdır. Her din için belirlenen bölüm aynı başlıklar halinde ele alınmış,

² Hasan Ünder, *Eğitim ve Ahlak Şurası*, Ankara, Eğitim Bir Sen Yayınları, s. 118.

bu durum okuyucunun karşılaştırmalı okuma yapabilmesine katkı sağlamıştır. Kitapta dinler hakkında verilen genel bilgilerin ardından, bireysel, toplumsal ve küresel nitelikli ahlakî konular üzerinde durulmuştur.

Prof. Dr. Mustafa Köylü'nün 2012 yılında basılan çalışması altı bölümden oluşmaktadır. Her bir bölümde farklı bir dinin ahlak anlayışı ele alınmıştır. Kitabın önsözünde insanlığın küreselleşme ve modernleşme ile birlikte yaşadığı sıkıntılardan bahsedilmiştir. Tüm dinlerin, insanlığın genelinin unuttuğu sevgi, şefkat, alçakgönüllülük gibi değerlere vurgu yaptığı; hırsızlık, şiddet, bencillik vb. de yasak getirdiği hatırlatılmaktadır. İnsanlığın sahip olduğu problemlerin çözümü için dinlerin birbirlerini rakip olarak değil, birbirlerinin tamamlayıcısı olarak görmeleri gerektiği aktarılmıştır. Bu nedenle din eğitimcisinin sadece kendi din ve kültürü hakkında değil; başka din ve kültürler hakkında da bilgi sahibi olmasının, bazı ortak değerlere vurgu yapmasının önemli olduğu kitapta ifade edilmiştir.

Çalışmada dünya dinlerinin inanç ve ibadet yönünden ziyade ahlakî sistemi üzerinde durulacağı belirtilmiş ve ele alınan dinlerin dünya nüfusunun %85'ini temsil eden Hinduizm, Budizm, Konfüçyanizm, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâm dini olduğu aktarılmıştır. Kitabın hazırlanmasında, editörlüğünü Peggy Morgan ve Clive Lawton'un yapmış olduğu *Ethical Issues in Six Religious Traditions* adlı kitap ile R. Murray Thomas'ın *Moral Development Theories: Secular and Religious* adlı kitabının ilham kaynağı olduğu yazar tarafından ifade edilmiştir.

Bölümlerin kendi içindeki alt başlıkları ise konuların ele alınışı açısından bizlere ipucu vermektedir. “Dinler hakkında temel bilgiler” başlığında bahsi geçen dinin klasik metinleri ve dinî gelenek sistemleri ele alınmıştır. “Bireysel nitelikli ahlakî konular” başlığında dinî geleneklerin yetiştirmeye çalıştığı insan tipi üzerinde durulmuştur. “Toplumsal nitelikli ahlakî konular” başlığı ise; bireyden ziyade toplumu ilgilendiren evlilik aile, eşitlik, farklılık gibi alt başlıklardan bahseden bir bölüm olma özelliğine sahiptir. Son olarak, “Küresel nitelikli ahlakî konular” başlığında sosyo-ekonomik adalet, savaş ve barış açısından dinlerin ahlakî özellikleri incelenmiştir.

Birinci bölümde ele alınan ilk din Hinduizm'dir. Eserde her din ile ilgili bilgi vermeden önce kendi kutsal metninden cümleler seçilmiştir. Seçilen kutsal metinler

diğergamlıkla ilgili benzer ifadeler içermektedir. “Bir kişi kendisini incitecek şeyi kesinlikle diğerine yapmasın. Bu Dharma’nın kuralıdır.” (Anushana Parva, 113;7) cümlesi buna örnektir. Yukarıda bahsedilen alt başlıklar gözetilerek Hinduizm hakkında bilgiler aktarılmıştır. Ancak Hinduizm gibi çok farklı kaynaklara sahip, dünyanın en eski dinlerinden biriyle ilgili bilgi aktarımı çok kolay olmamıştır. Bu nedenle aktarılan bilgilerin tüm Hindular tarafından kabul edildiğinin düşünülmemesi gerektiği de ifade edilmiştir. Bölümün ikinci alt başlığı bireysel nitelikli ahlakî konular şeklindedir. Bireysel haklardan ziyade bireysel sorumluluktan bahseden bir din olarak Hinduizm’de bireyin ahlaklı olabilmesi sadece kendi çabasıyla sınırlı görülmemiştir. Kitapta Hindu düşünce yapısında önemli olan bireysel ahlakî niteliklerden de bahsedilmektedir. Üçüncü başlık toplumsal nitelikli ahlakî konularla ilgilidir ve kendi içinde aile hayatı ve cinsellik, eşitlik ve farklılık olarak gruplandırılmıştır. Evlilik kurumunun Hindulardaki önemi ele alınmış, kadınların bekâr kalmasının rastlanan durumlardan biri olmadığı da ifade edilmiştir. Hinduizm’de kadınlar eş ve anne olmak üzere yetiştirilirler ve toplumda anne ile Tanrı arasındaki ontolojik bir ilişkiye inanılır. Evliliğin önemli sonuçlarından biri olarak da neslin devamı görüldüğü için 1971 yılında kanunen serbest bırakılmasına rağmen kürtaj yaygın olarak başvurulan bir yöntem değildir. Başlıkta son olarak boşanma konusu geçmektedir. Evlilik kutsal bir ahit olarak düşünüldüğü için boşanma hoş karşılanmamaktadır ve birtakım şartlara bağlanmıştır. Eşitlik ve farklılık konusunda Hinduizmin önemli bir kavramı olan “farklılıktaki birlik” dile getirilmiştir. Binlerce yıllık geçmişi olan kast sisteminin etkileri toplumda devam ettiği için dinî liderlerin ve modern kanunların eşitsizliği ortadan kaldırmak için çabalarının yeterli olmadığı ifade edilerek kadının farklı statülerde farklı muamelelerle karşılaştığı anlatılmaktadır. Dördüncü başlıkta küresel nitelikli ahlakî konular ele alınmıştır. Sosyal ve ekonomik adalet konusunda kast sistemi önemli ipuçları vermektedir. Kitapta, kast sisteminin toplumda eski dönemler kadar yaygın olmadığı söylenmektedir ancak bu karmaşık yapının etkilerinin halen devam ettiği de belirtilmektedir. (17-46)

İkinci bölümde ele alınan din Budizm’dir. Girişte yine kutsal bir metne dikkat çekilmiştir. “Bir anne her gün çocuğuna nasıl davranıyorsa bir kişi de diğer tüm yaratıklara karşı aynı şekilde davranmalıdır.” (Sutta Nipata, 149) Araştırmada Budizm’in ortaya çıkışından, kaynaklarından ve temel inançlarından bahsedilmiştir.

Budist ahlak inancını anlayabilmek için Budizm'in iki temel düşüncesini hatırlatmak gerektiği söylenmiştir. Bunlardan biri acı, ızdırap diğeri ise sürekliliktir. Buda öğretisindeki temel kavramlardan bir diğeri Nirvana'dır. Nirvana; bencilliğin, arzunun ve günahın yokluğu anlamına da gelmektedir. Hinduizm'de olduğu gibi Budizm'de de konu, aynı başlıklarla değerlendirilmiştir. Bireysel nitelikli ahlakî konular başlığında dinin maddî dünyayı önemsememesi en belirgin özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Ahlakî olgunlaşmanın yolu olarak Dört Temel Hakikat ile Orta Yol (Sekiz Soylu Yol) inancının ayrıntılı olarak işlendiği görülmektedir. Aile hayatı konusunda Budist din adamları ve diğer bireyler arasındaki farklılıklara dikkat çekilmiş, rahipler dışındaki bireylerin evlenebileceğinden bahsedilip eşlerin birbirine karşı görevleri de aktarılmıştır. Budistlerin aydınlanma konusunda birbirinden farklı olduklarına inandıkları, bu nedenle bazılarının manevî olarak daha yüksek olduğunu kabul ettikleri yargısı da araştırmada yer almaktadır. (47-73)

Üçüncü bölümde Konfüçyanizm incelenmektedir. “Kendin için istemediğin bir şeyi diğeri için de yapma.” (Analects, 12: 2) buyruğuyla başlayan araştırma metni, Çin'in büyük bilgin ve filozofu Konfüçyüs'ün adına izafe edilen ve başlangıçta sosyal felsefe olarak ortaya çıkan Konfüçyanizmin günümüzde bir din olarak algılandığını aktarmaktadır. Bu nedenle yazar Konfüçyanizm'i bir “kitaplar dini” olarak ele aldığını belirtmiştir. Bireysel ahlak açısından Konfüçyüs'ün “özel insan” dediği bir tiplere ortaya konulmaktadır ki, bu tiplere hem iyi huya hem de iyi davranışlara sahip olmayı beraberinde getirmektedir. Toplumsal nitelikli ahlakî konularda ise ilk ele alınan başlık; aile hayatı ve cinselliktir. Konfüçyüs düşüncesinde cinsel ilişki ırkın devamını sağlamak için gerekli görülmüştür. Kadın erkek eşitliği konusunda kadın aleyhine bir durum olduğunu belirtmek gerekir. Kadının erkekten aşağı olduğu düşünülen dinî sistemde boşanma konusunda izin verildiği, ancak bazı şartlar dâhilinde bunun yerine getirilebileceği belirtilmiştir. Her ne kadar Konfüçyanizm'in daha çok ahlaka önem verdiği düşünülse bile anlatılanlardan onun madde ile mâna arasındaki dengeyi koruma özelliğine sahip olduğu dikkati çekmektedir. Devletin toplumdaki ekonomik dengeyi gözetmesi ve fakir ile zengin arasındaki uçurumu azaltması gerektiği bahsi geçen dinde ifade edilmektedir. Konfüçyanizm'de sulha giden yolun önce bireyle başladığı kendi zihnini, hayatını düzene koyan bireylerden oluşan toplumda barış olabileceği inancı

temellendirildikten sonra Konfüçyanistlerin savaş konusunda da pasif bir anlayışa sahip olmadıkları hatırlatılmıştır. Delil olarak da bölümün sonunda Konfüçyüs'ün “Eğer barış istiyorsanız, savaşa hazırlanın” sözü öne çıkarılmıştır. (75-100)

Dördüncü bölümde ele alınan din Yahudilik'tir. “Kendin için nefret edilecek şeyi, diğer hemcinsin için yapma. İşte bu Tevrat'ın tamamıdır.” (Babil Talmudu, Shabbath 31a) Yahudiliği diğer dinlerden ayıran en temel özelliğin hatırlatılmasıyla bilgiler aktarılmaya başlanmıştır. Kutsal bir toprak anlayışına sahip, muayyen bir millete ait olan bir din olması Yahudiliği diğer dinlerden ayırmaktadır. Kutsal kitabı Tevrat dışında yahudi din adamlarının düşünce ve öğretilerini içeren Talmud da önemli bir kaynak olarak kabul edilir. Yahudi ahlakının temelini on emrin oluşturduğu anlatıldıktan sonra on emrin neler olduğu da kitapta belirtilmiştir. Yahudilik'te önemli sayılan bazı ahlakî konular da açıklamalarıyla yer almıştır. Yahudilik'te hem erkek hem de kadınlar “iyi yaratıklar” olarak görülüp Tanrı'nın imajında yaratıldığına inanılır. Eserde evlilik, boşanma, kürtaj gibi konularda Yahudiliğin inançları da ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Yahudiler insanların kökeni olarak bir olduğunu, herhangi bir farkın olmadığını söylese bile dünyayı Yahudiler ve Yahudi olmayanlar olarak temel iki kategoriye ayırdıkları da bilinmektedir. Kitapta Yahudilerin erkek-kadın algısı, kadının temel görevlerinin ne olduğu gibi noktalarda açıklığa kavuşturulmuştur. Küresel nitelikli konulardan ilki olan sosyo-ekonomik adalet başlığında Yahudilerin güçlü ve varlıklı olmayı hedeflediği ifade edilmiştir. Savaş ve barış konusunda Yahudiliğin teorik bakış açısı yanı sıra, modern dönemle beraber yapılan farklı yorumları da eserde görmek mümkündür. (101-133)

Hıristiyanlıkla ilgili bölüm Matta'dan bir cümleyle başlamaktadır. “İnsanların size nasıl davranmasını istiyorsanız, siz de onlara öyle davranın. Çünkü Kutsal Yasa'nın ve peygamberlerin söylediği budur.” (Matta 7: 1, Luka 6: 31) Yaklaşık 2 milyar inananı ile dünyanın en büyük dini olma özelliğini gösteren Hıristiyanlık aslında Yahudi toplumunda bir reform hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Kutsal metin olarak İncil kabul edilmektedir. Hıristiyan grupların İncil'i farklı yorumlamaları nedeniyle ortak bir ahlak anlayışından bahsetmenin pek mümkün olmadığı da, eserde vurgulanan noktalardan biridir. Bireysel nitelikli ahlakî konularla ilgili farklı değerlere de vurgu yapıldıktan

sonra Hıristiyan teologlardan bazılarının ahlakın temeli olarak On Emir, Hz. İsa'nın öğretileri, Yunan ahlakî emirleri gördüğü de bilgi olarak eklenmiştir. Farklı kiliselerin ve yorumların evlilik konusunda birbiriyle uyuşmayan görüşleri olduğu yazar tarafından belirtilerek Katolik kilisesinin Hıristiyan din adamlarının bekâr kalmasını zorunlu kılan tek mezhep olarak devam ettiği de okuyuculara hatırlatılmıştır. Evlilik, boşanma, cinsellik konularında mezheplerin birbirinden farklı olan görüşleri yanı sıra kadın erkek eşitliği gibi ayrıntılar tarihsel arka planlarıyla beraber ele alınmıştır. Hıristiyanların çalışmaya özel bir önem verdiği, başkalarının sırtından geçinmemeleri gerektiği konusunda bir geleneğe sahip oldukları ifade edilmektedir ve eserde günümüzdeki Batı dünyasının pek çok kişinin fakirliğine yol açan politikalarından da eleştirel olarak bahsedilmektedir. Son olarak savaş konusunda Hıristiyan âlemin geçirdiği üç dönem ele alınmış ve bu dönemlerin özellikleri açıklanmıştır. Yazar hem Ortaçağda hem de modern dönemde Hıristiyanların pek çok savaşa ortak olduğunu hatırlatarak bölümü bitirmektedir. (135-169)

Son bölümde ele alınan din ise İslâm olmuştur. “Bir kişi kendisi için istediğini kardeşi için de istemedikçe gerçek Mümin olamaz.” (Buhârî, İman, 7) hadisiyle ortak bir noktaya vurgu yapılmış gözükmektedir. İslâm dini Hıristiyanlıktan sonra dünyada en fazla inananı olan din olma özelliğini taşımaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v)'e indirilen Kur'ân-ı Kerîm ile Hz. Muhammed (s.a.v)'in sünneti temel kaynaklar olarak kabul edilmektedir. Herkesin doğuştan temiz olduğuna inanılan İslâm dininde ahlak, dinin bir parçası kabul edilmiş, bireyin şükretmesi, sabırlı, azimli ve güçlü olması beklenirken; adam öldürmek, miskinlik, cimrilik, bozgunculuk yasaklanmıştır. İslâm hukukunda evlilik, boşanma, cinsellik konularının ele alınış biçimleri, İslâm düşünce sisteminde tüm insanların eşit olduğu fikri dinî delillerle birlikte aktarılırken kadın ve erkeğin birbiriyle kıyaslanmadığı, birbirinden farklı duygusal, fiziksel, bedensel özelliklere sahip olduğu dinî gelenekte hatırlatılmıştır. Toplumun ilerlemesi için herkesin ilgi ve gücüne göre katkıda bulunması önemsenirken çalışmak ibadet olarak kabul edilmiştir. Ekonomik düzenin sağlanması noktasında sadaka, zekât gibi ibadetlere araştırmada yer verilmiştir. Yazar sosyo-ekonomik adaleti gerçekleştirme düzeyinde sorun olduğunda devletin bu konuda üzerine düşeni yapması gerektiğinden bahsederek konuyu tamamlamaktadır. Savaş ve barış başlığında; insan yaşamı kutsal kabul edilmekle

birlikte İslâm dininin bazı durumlarda savaşa izin verdiği de anlatılmaktadır. Bu konuda birbirinden farklı üç görüş kitapta ele alınmıştır. Tüm görüşler verildikten sonra cihada her zaman son çare olarak bakıldığı, asıl amacın sosyal bir düzen sağlamak olduğu kitapta ifade edilmiştir. (171-202)

Sonuç bölümünde de son dönemlerde yaşanan hızlı değişimlerin pek çok ilerlemeyi sağlarken, başka değişimleri de beraberinde getirdiğine vurgu yapılmıştır. Bireysel özgürlüklerin sınırı çizilemediği için aile kurumu başta olmak üzere sosyal alandaki kurumlar bu durumdan etkilenmiştir. İnsanlığın sorunlarının çözümü için dinlerin ortaya koyduğu ahlakî prensiplerin ışık olabileceği ve insanlığı aydınlatabileceğine olan inanç görülmektedir. Kitapta yer alan Gandhi'nin bir benzetmesiyle konu sonlandırılabilir: Bütün dinler “aynı okyanusa akan ırmaklar”, hatta “aynı ağacın dalları” gibidir. Farklı dinlerin ahlakî özelliklerini aktaran eserlerden biri olan bu araştırma, sonuç (203-209), kaynakça (211-222) ve indeks (223-227) ile son bulmaktadır.

Kitapta aktarılan konu başlıklarının genel değerlendirmesinin ardından kitapta kullanılan dilin akıcı olduğunun belirtilmesi gerekir. Akademik bir çalışma olmasından dolayı, bölümler yazılırken her din için kullanılan kavramlar ve din dilleri sınırları içinde ele alınmıştır. Ancak bu kullanım şeklinin, kitabın akıcılığına ve duruluğuna olumsuz bir etkisi olmamıştır. Konunun içeriği açısından ise kitabın evrensel bir özellik taşıdığı ifade edilmelidir.

Yazarın dip not kullanımında genel olarak birincil kaynaklardan hareket etmeye dikkat ettiği, üzerinde durulan dinin, kutsal metinleriyle söylenenler arasında ilişki kurduğu anlaşılmaktadır. Ancak bazı durumlarda ikincil kaynaklara da başvurulduğu ve ikincil kaynak olarak seçilen yapıtların genellikle yabancı kaynaklar olduğu görülmektedir. Dipnot kullanımında “Klasik Dipnot Sistemi” olarak da isimlendirilen, “Chicago Sistemi” kullanılmış, dipnotta kullanılan eserlerle ilgili ayrıntılı künye kaynakçada aktarılmıştır.

Eserde dünya dinleri olarak isimlendirilen inançların ahlak öğretileri aktarılmıştır. Dinlerin ibadet ve ritüelleri araştırmanın sınırları dışında kalmış görünmektedir. Dinlerle ilgili genel bilgilerin aktarılmasından sonra yazar, din

eğitimcisi kimliğinden dolayı konunun ahlakî boyutuna odaklanmıştır. Ancak eserde, dünya nüfusunun çok büyük bir bölümünün kabul ettiği ahlak sisteminin neden pratikte karşılığının olmadığı sorusunun cevabı yoktur. Kendilerini “dindar” olarak tanımlayan milyonlarca insanın olduğu bir dünyada, sevgi, barış gibi değerlerin halen hayata geçirilmesinde sorun olması, adalet ve eşitliğin sadece yazılarda ve söylemlerde kalma nedeni açıklanmamıştır.

Sonuç olarak tanıtımı yapılan *Dünya Dinlerinde Ahlak* kitabı, din eğitimi, ahlak eğitimi, dinler tarihi, barış eğitimi ve dinlerin ortaklıklarından hareket edilmesi prensibini özel ilgi alanı olarak belirleyen bireyler için yol gösterici olacaktır. Dünyada var olan bireysel ve toplumsal sorunlara çözüm bulabilmek için zihinsel ve fiziksel çaba sarf eden tüm bireylere de bilgi alt yapısı sağlayabilecek olan kitabın katkı sağlayacağı düşünülmektedir.